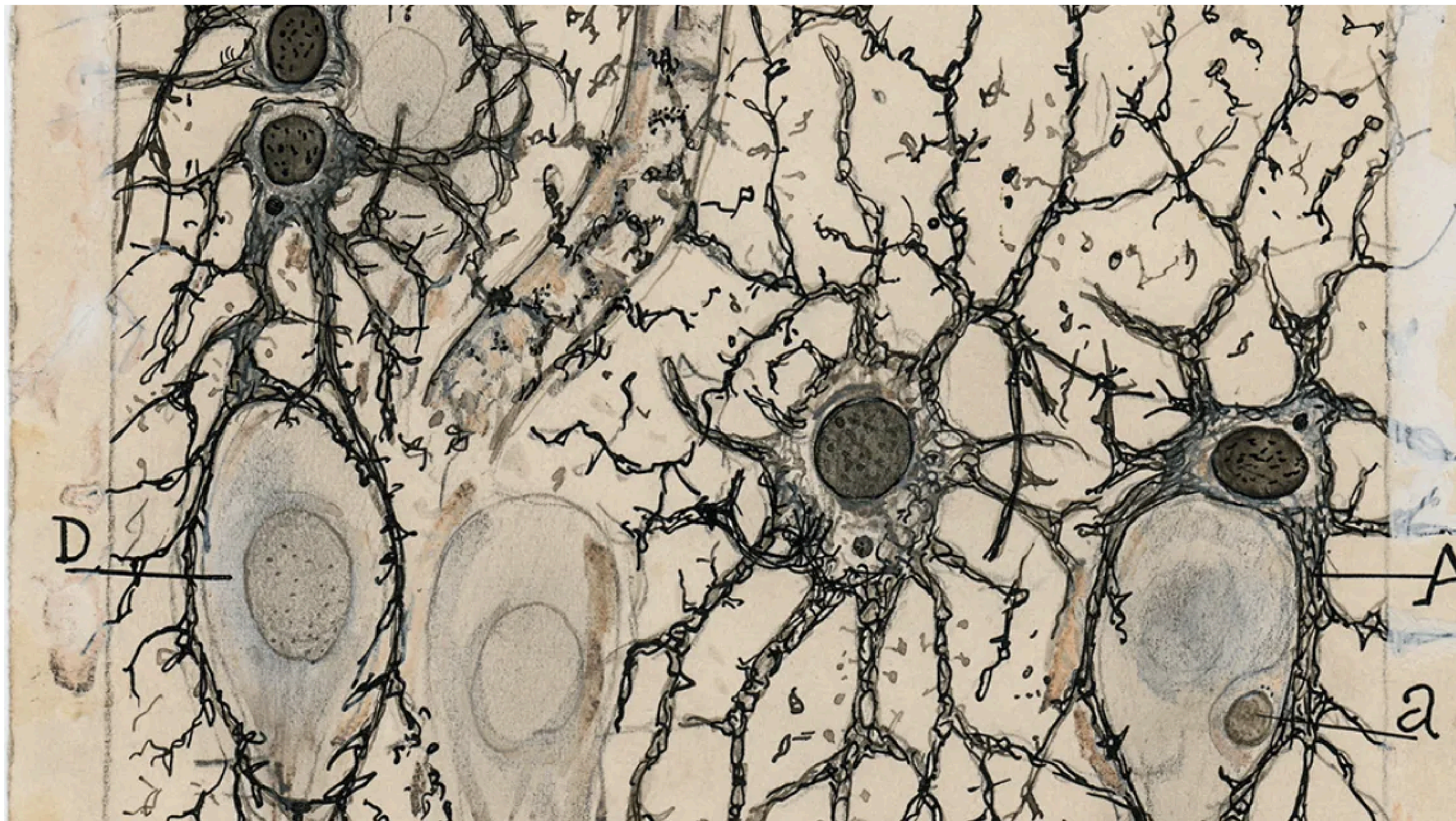

***Edukacja włączająca
jako czynnik
profilaktyczny***

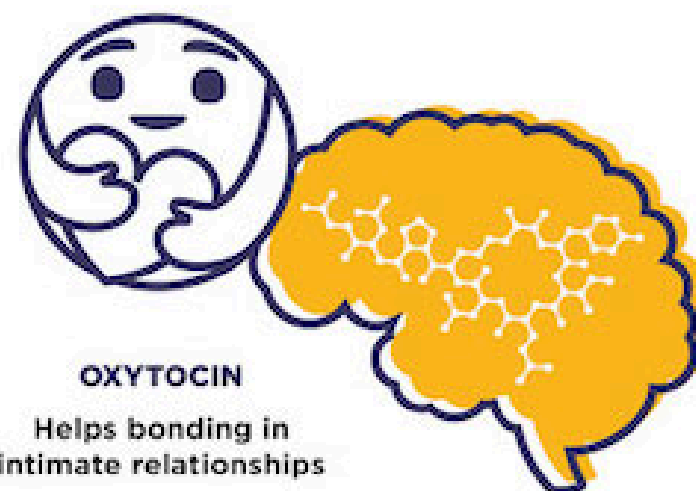
empathy?

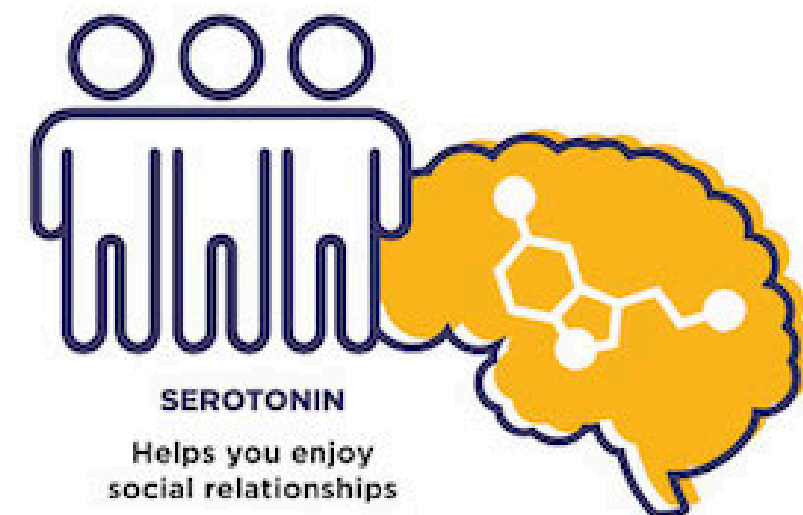
Biologia sprawia, że **mamy wystarczającą motywację do angażowania się w zachowania niezbędne do przetrwania**—jedzenie, spanie, pokonywanie wyzwań, seks - poprzez uczynienie ich przyjemnymi i pożądanymi.

Dobre samopoczucie towarzyszące tym działaniom **zwiększa chęć do ich powtarzania**. Interakcje społeczne również należą do tej kategorii zachowań, które twój mózg uważa za przyjemne i pożądane.

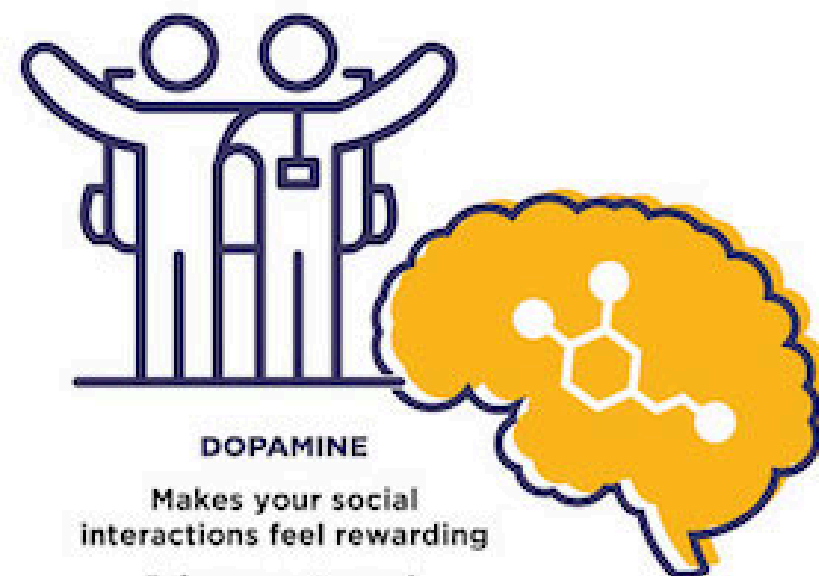
Zdrowe interakcje z innymi ludźmi sprzyjają uwalnianiu w mózgu chemikaliów takich jak oksytocyna, dopamina, serotonina i endorfiny. **Substancje te pomagają kontrolować twoje zachowania społeczne i wspierają ogólny stan zdrowia i dobre samopoczucie, czyniąc interakcje społeczne naturalnie nagradzającymi.**

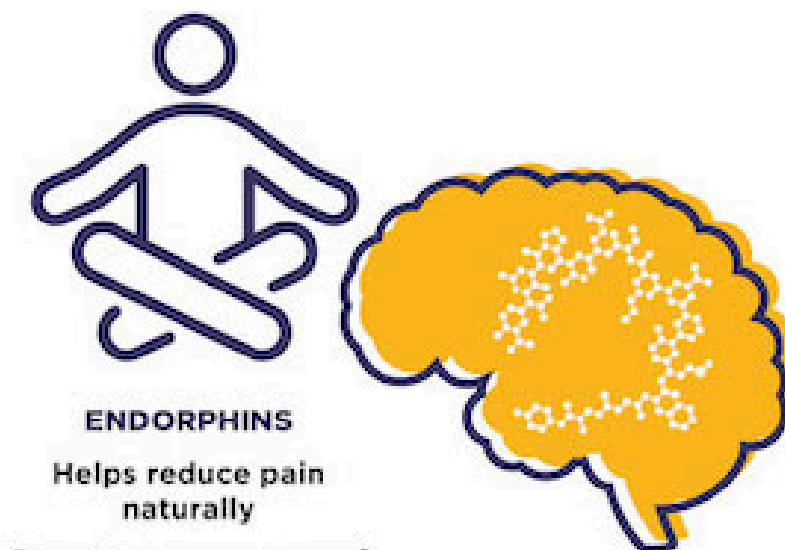
OXYTOCIN
Helps bonding in intimate relationships
Helps you emotionally connect to others
Has anti-anxiety effects
Has anti-stress effects
Drives your social behaviors during difficult times

SEROTONIN
Helps you enjoy social relationships
Helps your feelings of happiness
Responsible for your regulation of mood
Increases your pain tolerance
Helps you respond to + and - social environments

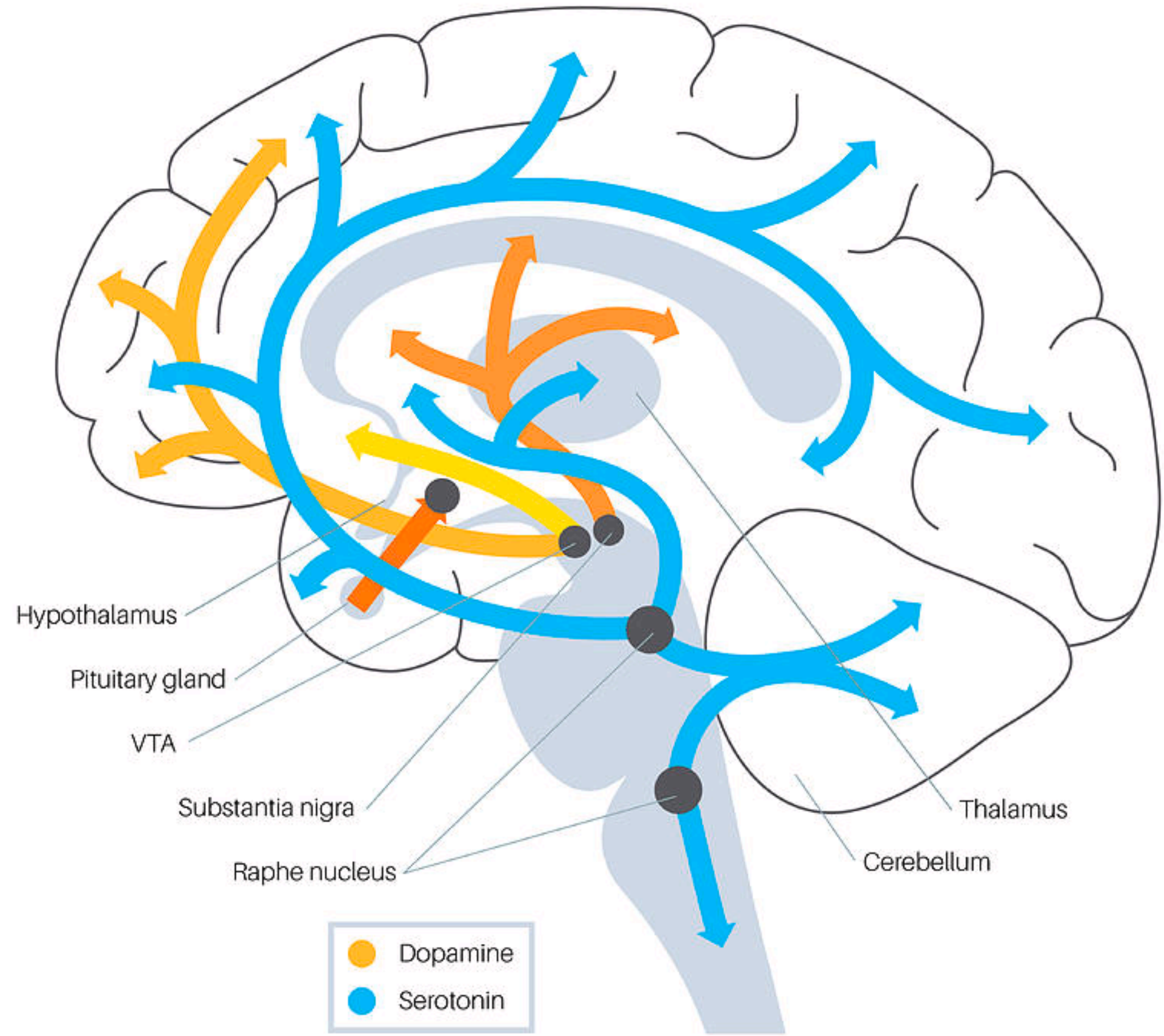

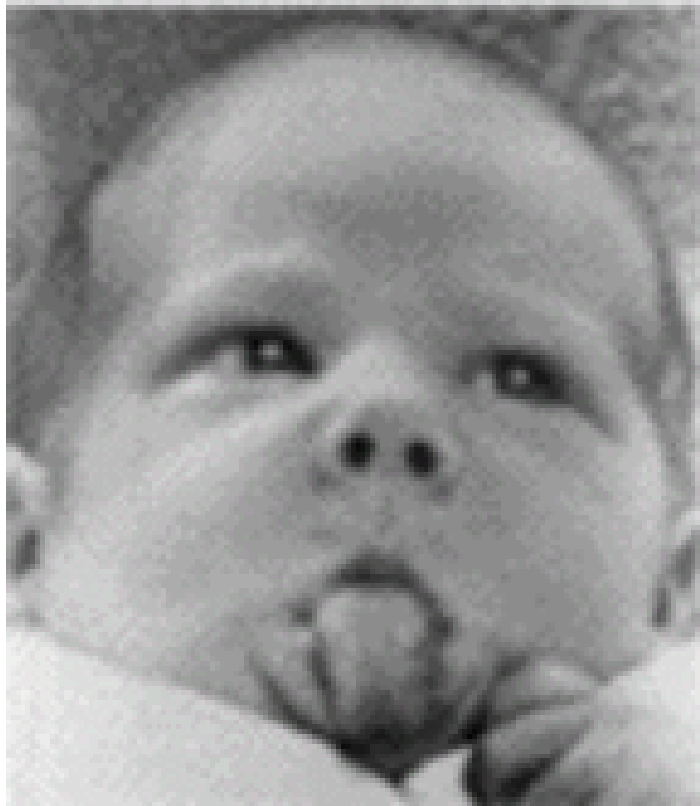
DOPAMINE
Makes your social interactions feel rewarding
Drives you to seek social interaction
Motivates you to overcome challenges

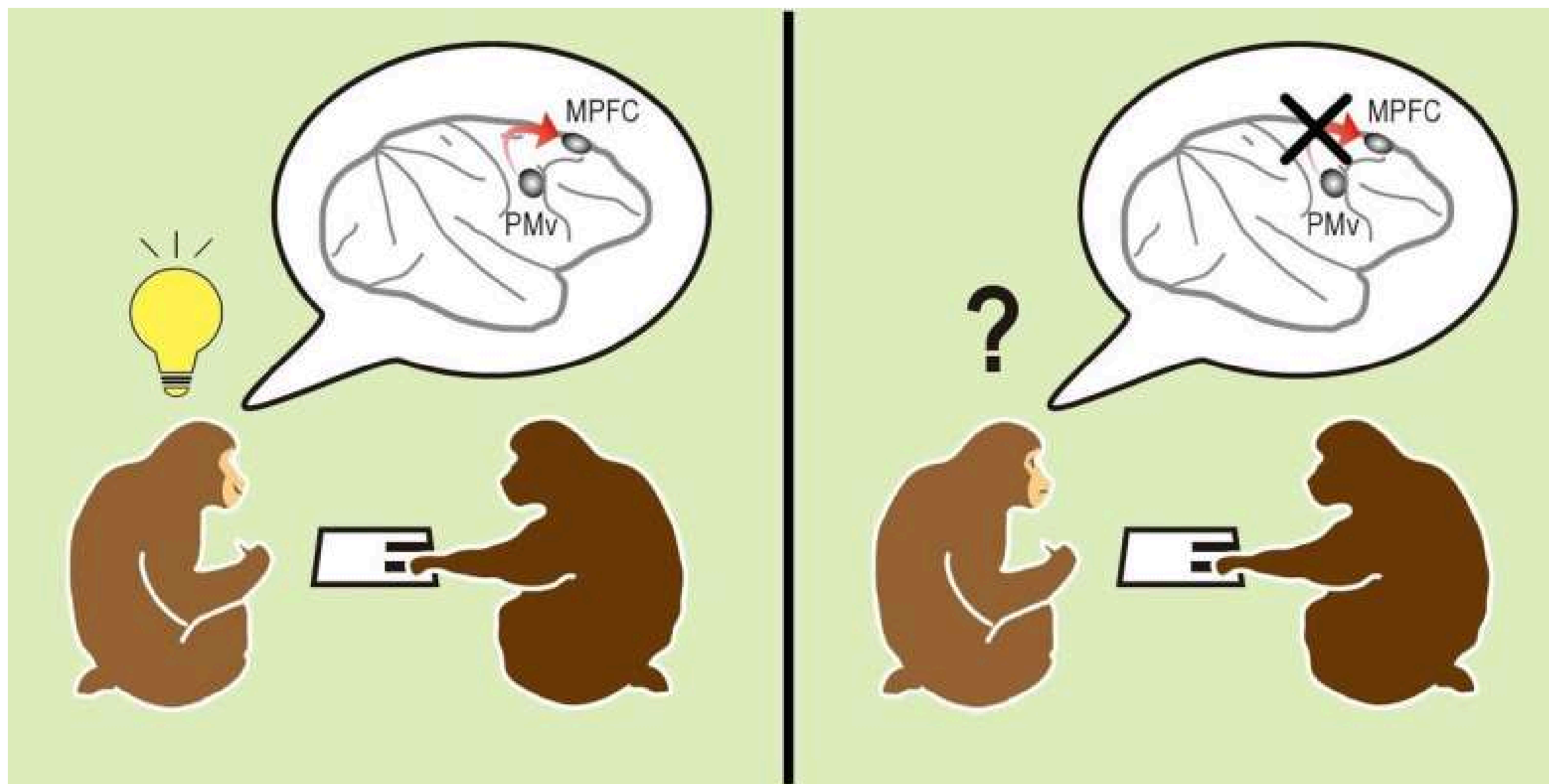

ENDORPHINS
Helps reduce pain naturally
Promotes your sense of overall well-being
Drives social behaviors during difficult times

- **Podwzgórze** (Hypothalamus): centralny obszar zaangażowany w regulację funkcji autonomicznych, takich jak temperatura ciała, głód i pragnienie.
- **Przysadka mózgowa** (Pituitary gland): gruczoł wydzielający hormony, który współpracuje z podwzgórzem.
- **Pole brzuszne nakrywki** (VTA - Ventral Tegmental Area): ważne centrum produkcji dopaminy, zaangażowane w układ nagrody i motywacji.
- **Istota czarna** (Substantia nigra): część mózgu produkująca dopaminę, kluczowa dla kontroli ruchu.
- **Jądro szwu** (Raphe nucleus): główne źródło serotoniny w mózgu, wpływające na nastrój, sen i apetyt.
- **Wzgórze** (Thalamus): przekaźnik sygnałów sensorycznych do kory mózgowej.
- **Mózdzek** (Cerebellum): struktura odpowiedzialna za koordynację ruchową i równowagę.

Naukowcy z University of California, Davis, wykorzystali rejestrację aktywności neuronów u makaków, aby zrozumieć, jak zwierzęta rozpoznają i reagują na działania innych osobników. Badanie wykazało, że neurony w korze przedczołowej i ciemieniowej małp są aktywne, gdy zwierzęta obserwują działania innych, co sugeruje, że mózgi małp kodują działania innych w sposób społecznie ukierunkowany.

Diagram mózgu nad tą interakcją pokazuje dwa regiony: przyśrodkową korę przedczołową (MPFC) oraz brzuszną korę przedruchową (PMv).

Te odkrycia mogą pomóc lepiej zrozumieć, jak mózgi ludzi rozpoznają i interpretują działania innych, co ma kluczowe znaczenie dla rozwijania interakcji społecznych i empatii.

Relacja to interakcja i wzajemne oddziaływanie między dwiema lub więcej osobami, które charakteryzuje się **zaangażowaniem emocjonalnym, zaufaniem oraz wymianą myśli i uczuć.**

*„Empatia to umiejętność rozumienia emocji innych osób i reagowania na ich potrzeby.”
(Wilczek-Rużyczka, 2002)*

Empatia to zdolność **rozumienia** emocji i motywów innych osób oraz **zdolność do reagowania** na nie w sposób wspierający. Jest fundamentem zdrowych relacji międzyludzkich i ma kluczowe znaczenie w budowaniu więzi opartej na szacunku i współpracy.

Empatia wspiera nasze umiejętności komunikacyjne, pomagając nam lepiej odnosić się do innych ludzi, co jest istotne w środowiskach rodzinnych, szkolnych i zawodowych.

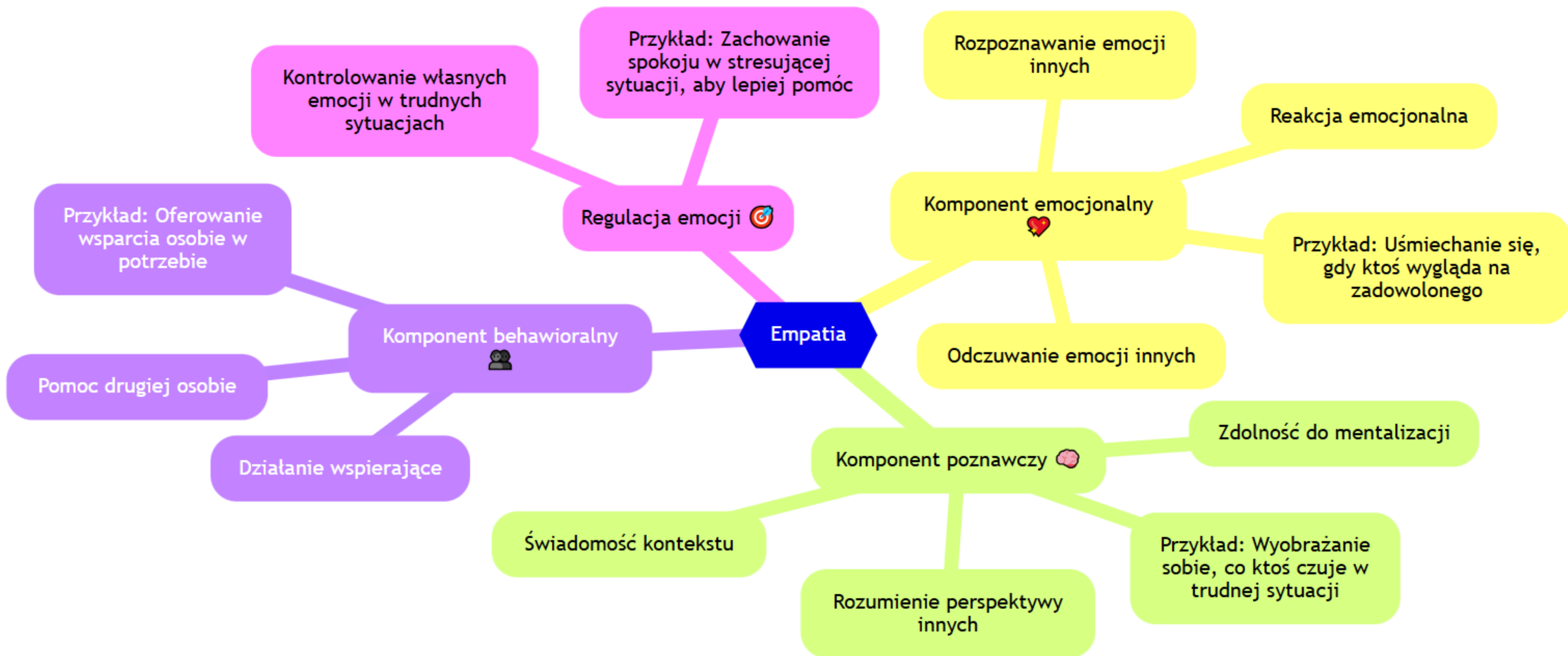

*„Empatia poznawcza i emocjonalna są kluczowe dla zdrowych relacji.”
(Stachowicz, 2019)*

Empatia dzieli się na dwa podstawowe rodzaje: poznawczą i emocjonalną.

Empatia poznawcza to zdolność do zrozumienia perspektywy innej osoby – „wejście w jej buty” i wyobrażenie sobie, co ona myśli i czuje.

Z kolei **empatia emocjonalna** to zdolność do współodczuwania emocji innych – odczuwanie smutku, radości, lęku czy złości razem z drugą osobą. Obie te formy empatii są niezbędne do budowania trwałych i zdrowych relacji, zwłaszcza w kontekście społecznym.

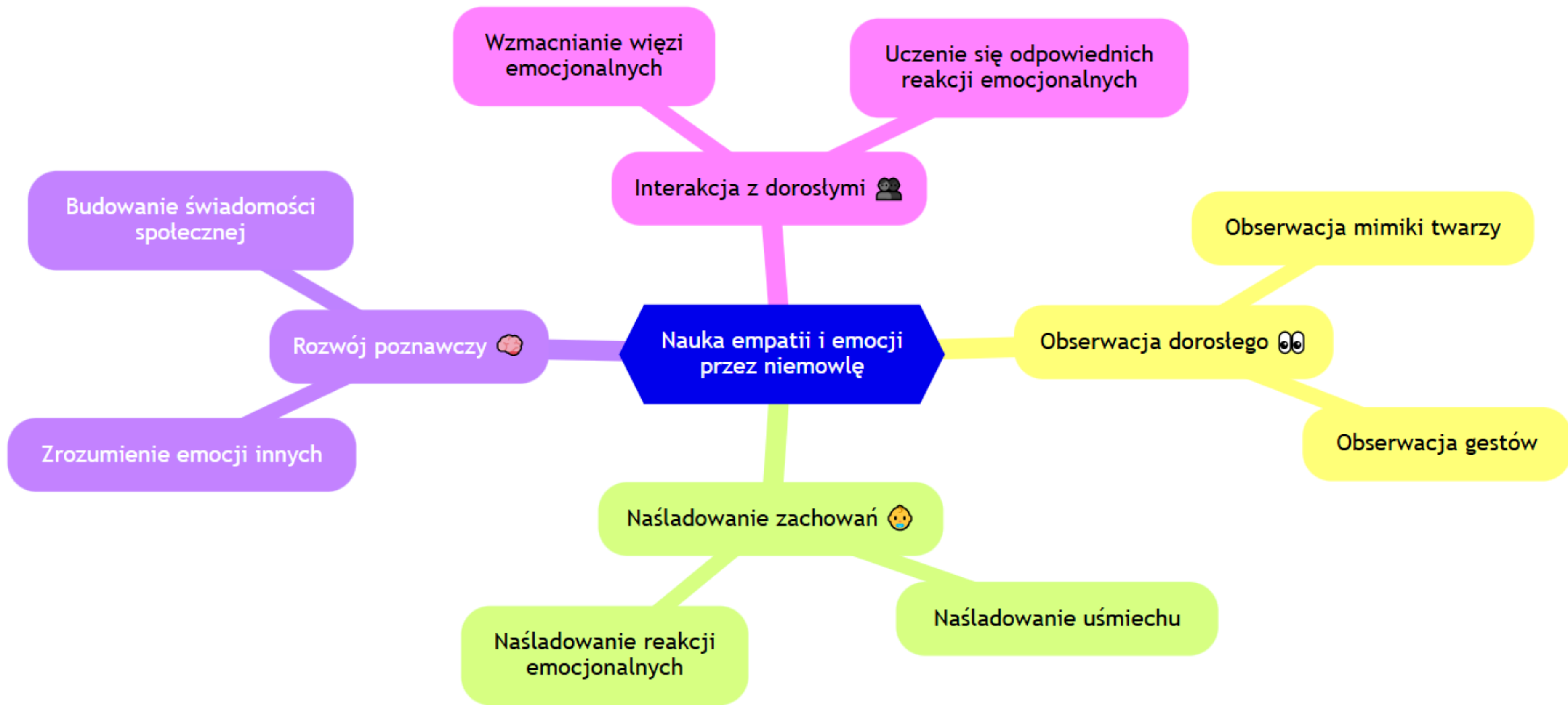

*„Empatia u dzieci rozwija się od niemowlęctwa i jest fundamentem zdrowych relacji społecznych.”
(Lewicka-Zelent, 2016)*

Rozwój empatii rozpoczyna się już od pierwszych miesięcy życia dziecka. Niemowlęta uczą się rozpoznawania emocji swoich opiekunów, a w miarę jak dorastają, rozwijają zdolność do współodczuwania i rozumienia perspektyw innych ludzi.

W miarę wzrostu dzieci nabywają te umiejętności poprzez interakcje z rówieśnikami, które pomagają w budowaniu trwałych relacji opartych na współpracy i zrozumieniu. Szkoły i rodziny odgrywają kluczową rolę w rozwijaniu empatii, wspierając dzieci w rozpoznawaniu i wyrażaniu emocji.

*„Neurony lustrzane odpowiadają za zdolność do naśladowania i współodczuwania emocji innych.”
(Vetulani, 2011)*

Empatia ma swoje podłoże w **neuronach lustrzanych**, które aktywują się, gdy obserwujemy emocje lub działania innych osób. To one pozwalają nam na odczuwanie tych samych emocji, co obserwowana osoba.

Neurony lustrzane odgrywają kluczową rolę w rozwoju empatii, pomagając dzieciom i dorosłym współodczuwać emocje innych ludzi.

Badania nad neuronami lustrzanymi dostarczyły przełomowych informacji na temat biologicznych podstaw empatii, co umożliwia lepsze zrozumienie, jak możemy wspierać rozwój empatii u dzieci.

*„Brak empatii może prowadzić do eskalacji agresji.”
(Lewicka-Zelent & Huczuk, 2016)*

Brak empatii, szczególnie u dzieci, może prowadzić do eskalacji zachowań agresywnych.

Dzieci, które nie potrafią rozpoznawać emocji innych, mają trudności z regulacją własnych emocji, co często prowadzi do reakcji agresywnych, zwłaszcza w sytuacjach konfliktowych.

Rozwijanie empatii poprzez odpowiednie interwencje edukacyjne może skutecznie przeciwdziałać agresji, szczególnie w środowisku szkolnym. Programy rozwoju empatii uczą dzieci, jak radzić sobie z własnymi emocjami, co w konsekwencji zmniejsza poziom przemocy i agresji.

*„Empatia jest kluczowa w rozwiązywaniu konfliktów poprzez zrozumienie perspektywy innych.”
(Remiszewska, 2021)*

Empatia odgrywa kluczową rolę w rozwiązywaniu konfliktów, umożliwiając lepsze zrozumienie perspektyw i potrzeb drugiej strony.

Dzieci, które potrafią wczuć się w sytuację drugiej osoby, są bardziej skłonne do szukania rozwiązań satysfakcjonujących obie strony.

Programy edukacyjne rozwijające empatię **pomagają uczniom lepiej radzić sobie z konfliktami, redukując liczbę incydentów agresji i przemocy**. Edukacja oparta na empatii promuje postawy współpracy, otwartości i wzajemnego szacunku, co jest kluczowe dla zdrowego funkcjonowania w grupie.

*„Empatia w środowisku cyfrowym jest kluczowa w redukcji cyberprzemocy.”
(Vetulani, 2011)*

Cyberprzemoc, która obejmuje nękanie, groźby, a także publiczne upokarzanie w sieci, staje się coraz większym problemem, szczególnie wśród dzieci i młodzieży.

Brak empatii w środowisku cyfrowym prowadzi do dehumanizacji i agresji. Nauka empatii, zwłaszcza w kontekście korzystania z technologii, może skutecznie zmniejszyć skalę cyberprzemocy.

Uczniowie, którzy są świadomi emocji innych osób, są mniej skłonni do stosowania agresji werbalnej w internecie. Programy edukacyjne, które rozwijają empatię w komunikacji online, pomagają budować szacunek i odpowiedzialność w relacjach wirtualnych.

*„Empatia jest związana z rozwojem wartości moralnych, takich jak uczciwość i troska o innych.”
(Czerniawska, 2002)*

Empatia odgrywa kluczową rolę w rozwoju moralnym, ponieważ pomaga dzieciom zrozumieć, co jest właściwe, a co nie.

Dzieci, które rozwijają empatię, są bardziej skłonne do przyjęcia wartości takich jak uczciwość, troska o innych, odpowiedzialność i sprawiedliwość. Wychowanie moralne, które obejmuje nauczanie empatii, prowadzi do rozwoju postaw prospołecznych i wspiera dzieci w podejmowaniu etycznych decyzji.

Edukacja oparta na empatii promuje zachowania takie jak pomaganie innym, szanowanie cudzych emocji i unikanie krzywdzenia innych osób.

*„Treningi empatii mogą poprawić relacje międzyludzkie i zmniejszyć agresję.”
(Wilczek-Rużyczka, 2002)*

Treningi empatii są skutecznym narzędziem w edukacji dzieci i młodzieży, które pomagają rozwijać umiejętności społeczne oraz zmniejszają ryzyko zachowań agresywnych.

Takie treningi koncentrują się na nauce rozpoznawania emocji innych, refleksji nad własnymi emocjami oraz budowaniu odpowiednich reakcji w trudnych sytuacjach.

Regularna praktyka empatii poprawia jakość relacji międzyludzkich, redukuje konflikty oraz promuje współpracę i wzajemne zrozumienie w grupach rówieśniczych.

*„Empatia chroni przed problemami psychicznymi, takimi jak depresja.”
(Wilczyńska & Mazur, 2013)*

Empatia pełni kluczową rolę w zdrowiu psychicznym, wspierając dzieci i młodzież w radzeniu sobie z trudnymi emocjami i relacjami.

Dzieci, które wykazują wyższy poziom empatii, są mniej narażone na problemy psychiczne, takie jak depresja, lęki czy wykluczenie społeczne. Uczą się lepiej rozumieć siebie i innych, co sprzyja zdrowemu rozwojowi emocjonalnemu i społecznemu.

Wprowadzenie treningów empatii do edukacji wspiera nie tylko rozwój emocjonalny, ale także poprawia ogólne samopoczucie psychiczne uczniów.

Empatia jako profilaktyka zaburzeń psychicznych

Wspieranie zdrowia psychicznego 🧠

Pomaga w budowaniu relacji opartych na zaufaniu

Zachęca do dzielenia się emocjami i problemami

Zapobieganie izolacji społecznej □

Empatia przeciwdziała samotności i odrzuceniu

Zachęca do tworzenia sieci wsparcia

Redukowanie stresu i lęku 🌿

Pomaga w radzeniu sobie z emocjami i rozładowywaniu napięcia

Współodczuwanie emocji zmniejsza stres w trudnych sytuacjach

Zwiększanie odporności psychicznej 💪

Empatyczne wsparcie pomaga w przetrwaniu trudnych okresów

Zachęca do rozwoju mechanizmów radzenia sobie

Pomoc w zapobieganiu depresji 🌧️

Zachęca do szukania pomocy i dzielenia się problemami

Empatia przeciwdziała poczuciu bezsilności i braku wsparcia

*„Brak empatii prowadzi do wykluczenia społecznego, zwłaszcza wśród młodzieży.”
(Wilczyńska & Mazur, 2013)*

Wykluczenie społeczne często wynika z braku zrozumienia emocji innych ludzi i braku empatii.

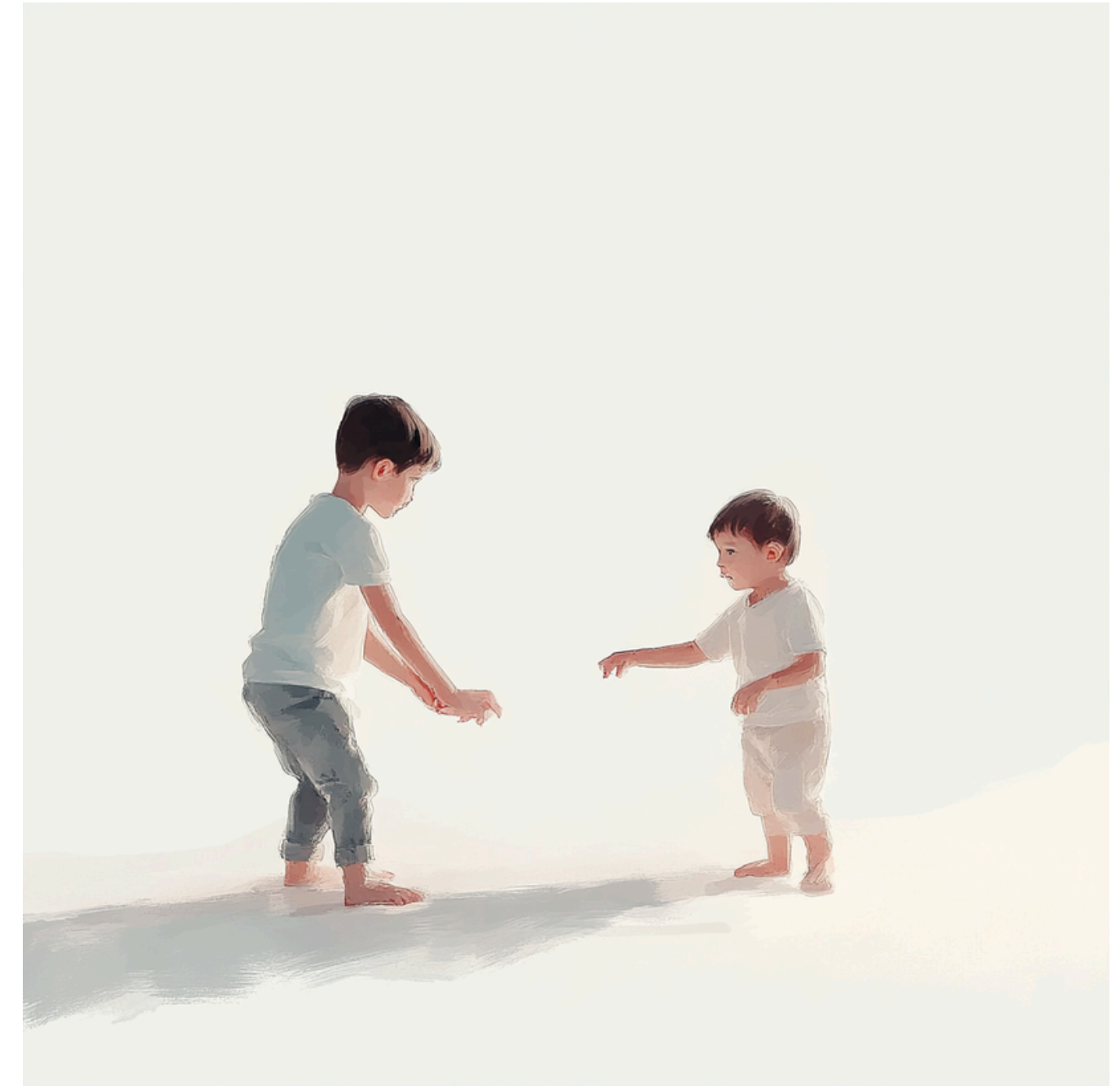
Dzieci i młodzież, które mają trudności z rozpoznawaniem emocji innych, mogą być postrzegane jako niewrażliwe, co prowadzi do ich izolacji i wykluczenia z grupy rówieśniczej.

Edukacja empatii ma na celu zapobieganie takim sytuacjom poprzez rozwijanie umiejętności społecznych, które promują zrozumienie, współpracę i wzajemne wsparcie w grupach. Programy empatii pomagają budować społeczności oparte na wzajemnym szacunku.

*„Dzieci o wysokim poziomie empatii są bardziej skłonne do pomagania innym.”
(Stachowicz, 2019)*

Dzieci, które rozwijają empatię, są bardziej skłonne do angażowania się w zachowania prospołeczne, takie jak **pomaganie rówieśnikom w trudnych sytuacjach, wspieranie kolegów i koleżanek, a także dbanie o innych członków społeczności.**

Empatia nie tylko sprzyja zdrowym relacjom interpersonalnym, ale także prowadzi do kształtowania postaw obywatelskich, które są kluczowe dla budowania odpowiedzialnego społeczeństwa. Promowanie empatii w szkołach może przyczynić się do wzrostu zachowań prospołecznych wśród młodzieży.

*„Empatia pomaga dzieciom budować trwałe i zdrowe relacje z rówieśnikami.”
(Remiszewska, 2021)*

Empatia odgrywa kluczową rolę w budowaniu relacji z rówieśnikami.

Dzieci, które potrafią zrozumieć i współodczuwać emocje innych, łatwiej nawiązują i utrzymują relacje oparte na zaufaniu i wzajemnym wsparciu. Empatia pomaga w lepszym radzeniu sobie z konfliktami i trudnymi sytuacjami, co przekłada się na bardziej trwałe i zdrowe więzi między rówieśnikami.

Wprowadzenie programów rozwijających empatię do środowiska szkolnego wspiera rozwój emocjonalny i społeczny uczniów, co pozytywnie wpływa na ich funkcjonowanie w grupach.

*„Empatia kształtuje postawy odpowiedzialności społecznej, które są kluczowe dla budowania zdrowych wspólnot.”
(Czerniawska, 2002)*

Empatia nie tylko pomaga dzieciom w lepszym rozumieniu emocji innych, ale także wspiera rozwój odpowiedzialnych postaw społecznych.

Dzieci, które potrafią wczuć się w sytuację drugiej osoby, częściej angażują się w działania prospołeczne i wykazują troskę o dobro wspólne.

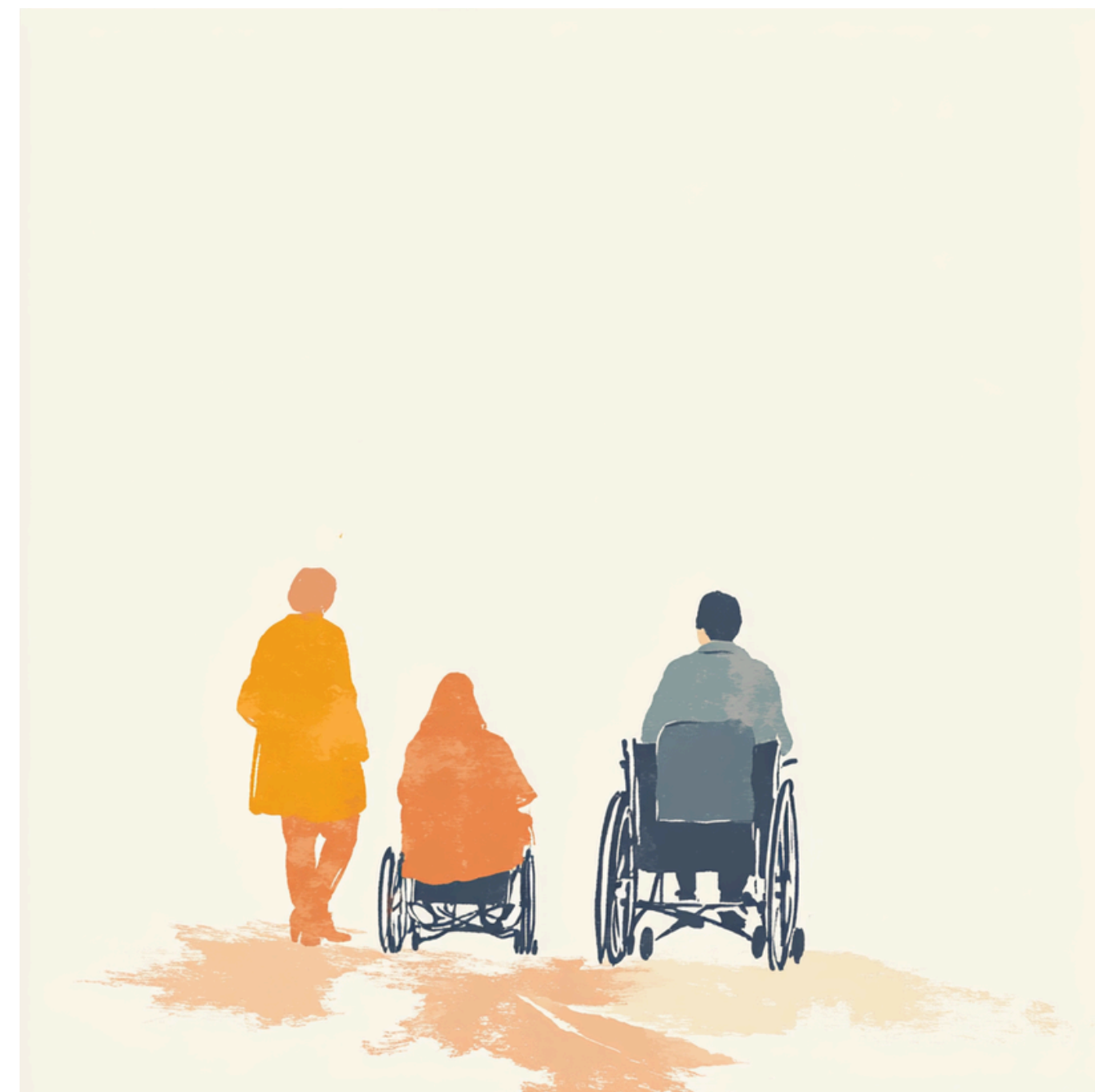
Edukacja empatyczna wspiera rozwój postaw obywatelskich, promując odpowiedzialność za otoczenie, współpracę i dbanie o innych członków społeczności.

*„Rozwój empatii jest szczególnie ważny w kontekście edukacji specjalnej, wspierając integrację i zrozumienie.”
(Stachowicz, 2019)*

Empatia odgrywa szczególną rolę w edukacji specjalnej, gdzie dzieci o różnych potrzebach edukacyjnych muszą uczyć się współpracować i wzajemnie wspierać.

Rozwijanie empatii wśród uczniów pomaga budować atmosferę zrozumienia i akceptacji, co jest kluczowe dla integracji dzieci z niepełnosprawnościami.

Programy rozwijające empatię w klasach integracyjnych pomagają uczniom zrozumieć, że każdy człowiek ma różne potrzeby, ale zasługuje na szacunek i wsparcie.

*„Empatia pomaga dzieciom lepiej radzić sobie z porażkami i trudnymi emocjami.”
(Wilczyńska & Mazur, 2013)*

Dzieci, które rozwijają empatię, lepiej radzą sobie z trudnymi emocjami, takimi jak frustracja czy smutek wynikający z porażki.

Empatia uczy dzieci rozumienia swoich emocji i emocji innych osób, co pomaga w budowaniu rezyliencji, czyli zdolności do radzenia sobie z trudnościami.

W kontekście szkolnym empatia może pomóc dzieciom lepiej zrozumieć, że porażki są częścią procesu uczenia się i nie oznaczają osobistej porażki, co sprzyja budowaniu zdrowej samooceny.

*„Empatia wspiera rozwój samoregulacji emocjonalnej, co jest kluczowe dla zdrowia psychicznego.”
(Wilczek-Rużyczka, 2002).*

Empatia pomaga dzieciom nie tylko rozumieć emocje innych, ale także lepiej radzić sobie z własnymi emocjami.

Samoregulacja emocji, czyli zdolność kontrolowania i wyrażania swoich uczuć w odpowiedni sposób, jest kluczowa dla zdrowia psychicznego. Dzieci, które potrafią rozpoznać i nazwać swoje emocje, są bardziej odporne na stres i lepiej radzą sobie w trudnych sytuacjach.

Edukacja empatii wspiera rozwój samoregulacji emocjonalnej, co pomaga dzieciom w budowaniu zdrowych relacji i lepszym funkcjonowaniu społecznym.

Źródła:

- Czerniawska, M. (2002). *Empatia a system wartości. Przegląd Psychologiczny*, 45(1), 7-18.
- Konopczyński, M. (2020). *Pedagogika resocjalizacyjna wobec (re)socjalizacji młodzieży w „rzeczywistości poszerzonej”*. *Resocjalizacja Polska*, 1, 9-33.
- Lewicka-Zelent, A., & Huczuk, S. (2016). *Empatia a doświadczanie i stosowanie agresji wśród młodzieży*. *Resocjalizacja Polska*, 1, 117-132.
- Remiszewska, Z. (2021). *Empatia w kontekście redukcji agresji i przemocy w szkole*. *Studia z Teorii Wychowania*, 4(37), 65-77.
- Vetulani, J. (2011). *Agresja i empatia – dziwne pomieszanie*. *Wszechświat*, 112(1-3), 14-20.
- Wilczek-Rużyczka, E. (2002). *Empatia i jej rozwój u osób pomagających*. Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Wilczyńska, A., & Mazur, M. (2013). *Gniew i empatia a poziom zagrożenia wykluczeniem społecznym u młodzieży*. *Psychologia Społeczna*, 25, 191-202.

DAMIAN KUPCZYK

pedagog, psycholog, terapeuta

damian.kupczyk@cff.edu.pl

+48 723 500 059